

Hostes vingueren que de casa ens traqueren

El canvi global és un fenomen complex que comprèn des del canvi climàtic fins al dels usos del sòl, passant per l'augment de la concentració de CO₂ o les invasions biològiques. La formiga argentina representa una d'aquestes invasions, silenciosa però inexorable, que s'estén pel nostre territori. Va venir de lluny, s'ha establert a casa nostra i està fent fora les espècies del país.

De l'Argentina han vingut els gols de Maradona i ara també els del jove Messi. Però d'aquell sud també ens han arribat formigues que, a diferència d'altres *souvenirs* del Mar del Plata, han travessat el mar per quedar-se i no tornar. Les formigues que aquí anomenem *argentines*, de nom científic *Linepithema humile*, triomfen a casa nostra no per l'artifici i la genialitat que han caracteritzat els seus compatriotes humans, sinó per tot el contrari, pel fet de no competir entre si i potenciar el treball en equip. Aquesta peculiaritat les fa úniques. És una mutació que han experimentat en el transcurs del viatge, perquè al seu lloc d'origen no es comportaven així. És aquest detall el que provoca que la colònia creixi sense aturador en els territoris en els quals s'instal·la, convertida en un superorganisme que aplega milions i milions d'individus.

Una variació de comportament molt ben aprofitada

Hi ha diverses hipòtesis que intenten explicar per què aquestes formigues han deixat de reconèixer les dels nius veïns com a competidores, per passar a tenir-les per germanes. Segons Crisanto Gómez, del Grup de Recerca en Pertorbacions Ecològiques i Comunitats Animals Terrestres de la UdG, és possible que la falta de competència i l'abundor de recursos hagin afavorit aquest canvi de conducta, que s'ha reflectit en canvis genètics en la mateixa formiga. Aquells elements que podien definir els altres individus com a enemics han deixat de funcionar en el procés d'assentament i expansió. La desaparició de la competència, mudada per l'esperit de col·laboració, ha reportat grans avantatges a l'espècie. Comparteixen les obreres, les postes, les reines — que s'agrupen a l'hivern i s'escampen quan torna el bon temps. L'estalvi els possibilita dedicar més temps a produir nous individus, cosa que, alhora, els permetrà ser presents a més llocs i arribar abans als recursos i apartar —i aquí comencen els problemes— les espècies autòctones. En aquest punt no hi ha coexistència pacífica: totes aquelles formigues que no formen part del

grup són identificades com a estranyes i són eliminades, sense importar la mida. Aquí les *argentines* es comporten com la *marabunta*, colpejant i mossegant les enemigues fins a dur-les a la mort.

Un empobriment per a la biodiversitat

Aquesta expansió terrible de la formiga argentina condueix cap a un empobriment de la biodiversitat. És un problema global, perquè la plaga es troba present a tots els racons del món on predomina el clima mediterrani. En concret, als boscos catalans, entre alzinars i pinedes, era fàcil comptar entre vint-i-cinc i trenta espècies diferents de formigues, que, amb els seus costums, formaven part d'una cadena tròfica establerta des de sempre. Amb el trencament que ha provocat la irrupció de la nova espècie, algunes baules de la cadena estan quedant afectades. Aquesta és una altra de les recerques en què participen els membres del grup de recerca. David Estany, per exemple, es preocupa d'identificar aquest possible perjudici en l'alimentació dels polls de determinats ocells, com la mallerenga. També valoren la dispersió de les granes, per la possibilitat que l'expansió de la formiga pugui estar modificant la pol·linització d'algunes plantes. Crisanto Gómez opina que aquests canvis no són bons, perquè provoquen una situació molt diferent de la precedent. Ara bé, com sempre en la natura, hi ha qui se n'aprofita, i la recerca també busca identificar aquests afortunats de la nova situació.

Les Gavarres, laboratori de proves

Els membres del grup de recerca observen de manera especial la serra de les Gavarres, un espai d'interès natural que cal estudiar a fons per descobrir quins canvis hi està introduint la formiga argentina. En aquesta zona, la formiga forma una supercolònia de més de 200 hectàrees de superfície, que molt probablement

Obrera al laboratori. Foto: David Estany-Tigerström

"Aquesta expansió terrible de la formiga argentina condueix cap a un empobriment de la biodiversitat. És un problema global, perquè la plaga és present a tots els racons del món on predomina el clima mediterrani."

Obreres alimentant-se amb preparat alimentari tenyit amb Rhodamina A, en un niu artificial al laboratori de la UdG.
Foto: David Estany-Tigerström

encara deu ser més extensa. Aquest lloc està sent sotmès a un seguiment exhaustiu, de la mateixa manera que també es fa en un altre punt on les formigues argentines suposen una greu amenaça per a la biodiversitat, com són les illes Hawaii. Allà l'equip de Paul Krushelnycky segueix una línia paral·lela de recerca a la del grup de la UdG.

No hi ha esperança de fer fora de les Gavarres les formigues argentines; la tasca ara se centra a poder controlar-les i evitar que s'estenguin encara més. En aquesta direcció van les darreres línies de recerca, que es donaran a conèixer en la tesi doctoral que Sílvia Abril llegirà l'estiu que ve. Aquest control és complicat, perquè es vol evitar l'ús d'insecticides que puguin fer mal en un espai que precisament es vol protegir. L'estudi s'ha fixat de manera especial en les reines, en la seva distribució, l'alimentació, quin moment de l'any pot ser el millor per controlar-les o la posició que ocupen en els nius.

De casa, però, no ens les traurem. Les seguirem veient fent corrues, passejant-se per tot arreu. Per més que ens hi esforcem, només les enviarem al domicili del veí, perquè la capacitat de les formigues argentines pel driblatge és molt gran, com en un record dels ídols futbolers de la seva terra natal. Invasions com aquesta representen un procés de distorsió que nosaltres mateixos hem començat i que ara ens passa factura.